

Keszeg Tibor

TÖRÉS

Már háromnegyed éve ül éjjelenként ebben a cigarettafüsttel átítatott, rosszul világított, kopott őrszobában. Ide is csak ismeretség révén, gyermekkori barátjának közbenjárásával alkalmazták, amikor a történetek után a gyülekezet, érthető módon, nem fogadta be, igaz, ő sem érezte volna már jól magát az új parókián. A püspökségben is nagyot csalódott, hiszen, számára érthetetlenül, a legkisebb segítőszándék nélkül teljesen magára hagyta, egyházon kívül, munka nélkül. Most éjjeliőr egy városszéli fatelepen, ahol a bíróság által kiszabott, ötévnyi munkahelyi büntetését tölti.

Minden második este, mielőtt otthonról a fatelepre indul, régi bőrtáskájába egy kevés uzsonnát tesz, néha újságot is, és a Bibliát mindig. Ki tudja, hányadszor olvasta már el az egészet elejétől végéig, és keresett benne menedéket, lelki megnyugvást, segítséget és reményt, de esendő emberi mivoltában, az idő múlásával egyre jobban úgy érzi, hogy reménytelenül. Pedig most is erőt kellene merítenie belőle, megnyugodni és bízni, mint ahogy azt annyiszor hirdette a szószékről, hiszen erre készült, ez a hivatása: református lelkész.

Itt ül egy kopott, újsággal borított faasztalnál, csendben, az egészen hidegre forduló éjszaka közepén. Hol van még a hajnal? És agyában peregnek a képek. Csak néha rezzen meg őrzőtársa az okos németjuhász ugatására, s tenyerét szeméhez emelve kémlel ki a kis ablakon az udvarra, a sötétlő farakások felé. De nem történik semmi.

Az ítélet meghozatala előtt az ügyvédje sem tudott semmi biztatót mondani, megígérte ugyan, hogy minden tőle telhetőt megtesz. Tudta, hogy ebben a rendszerben teológusként semmilyen megértésre vagy méltányosságra nem számíthat. Az ügyvédtől is, mint ahogy az orvostól, mindig azt várják, hogy mindent megtegyen – amit különben mindig meg is ígérnek –, aztán ha mégis meghal a beteg, hát Istenem! Mennyire szánalmasak, kicsik, kiszolgáltatottak, védtelenek vagyunk, de gyarló emberekként erre szinte csak ilyen nehéz és végtelen szomorúsággal telt helyzetekben gondolunk, amikor már nincs barát, nincs remény, amikor lehajtott fejjel, védtelenül várjuk a sors döntését.

Találomra nyitja ki a bibliát, és olvasni kezdi: „*Ne aggodalmaskodjatok tehát a holnap felől; mert a holnap majd aggodalmaskodik a maga dolgai felől. Elég minden napnak a maga baja.*” Aztán szinte észrevétlenül csukja össze a fekete fedelű szentkönyvet, mialatt régi képek, saját élete kezd pörögni előtte.

Angol szakra jelentkezett, de nem vették fel másodjára sem, pedig nagyon szerette volna. S ismét csak nagyon kevés hiányzott. Nézte a bejutottak nevét az egyetem folyosóján kitűzött névsorban, és belülről valami makacsul szorította a torkát. Furcsa, de határozottan most is ugyanazt a fojtó, tompa fájdalmat érzem, mint akkor – gondolta –, amely valahonnan bentről, egészen mélyről kúszik elő.

Már katonaság után volt. Az első sikertelen felvételi után azonnal behívták katonának. Nehéz hónapokat, évet tudott maga mögött. Nézte a listát és nem lázongott, csak fájt, akár a katonaságban, ahol sok alantas munkát végzett, végét pucolt, zöltséget hámozott és sokszor sebezte hólyagosra tenyerét a nehéz lapát, amikor heteken át vasúti töltéseken, csatornák, katonai repülőterek és autópályák építésénél követ hordott, lapátolt. Piszokul nehéz munka volt egy alig akkor érettségizett fiatalnak, mondhatni gyermeknek. Apja szívósságát örökölte, lassú volt és nem eléggé találékony, távolról sem robbanékony.

Már gyermekkorában is adódtak ebből kellemetlenségei. Lassúsága miatt a kegyetlenül igaz, kendőzetlen gyermeki szókimondás gyakran csattant rajta, gúnyolták is néha. Szórakoztak is azon, hogy „ahogy esik, úgy puffan” módjára akkorákat tudott esni télen a jeges utcán, hogy csak úgy porzott a hó körülötte. De egy ideig mindez nem igazán zavarta, vagy legalábbis úgy tűnt, hogy nem. És nem kapta el a fejét sem időben, nem ugrott el gyermeki gyorsasággal, amikor indult feléje – legtöbbször az anyja részéről – az akkoriban még nevelő szándékúnak vélt pofon, és bizony a nagy nyaklevesektől néha az orra vére is elindult. Agyából a jó ötletek, a megoldások is mindig egy pillanattal később pattantak ki, vagy vánszorogtak elő, mint amikor kellett volna, amikor a maximális hatást érték volna el.

Csak később ébredt rá, mennyire mély nyomot hagytak benne ezek a gyerekkori lelki horzsolások, és ezt egyre jobban érezte az évek múlásával, de azt is, hogy bármihez kezd, valahogy mindig, ha csak egy parányi mellbedobással is, de megelőzik, és ő mindig később ér célba.

Az első nagy sikertelenség akkor érte, amikor nem vették fel a híres magyar gimnáziumba. Az őszi pótfelvételén a helyi román gimnáziumban próbált szerencsét. Oda felvették.

Becsöppenni magyar osztályból egy teljesen más környezetbe nem volt könnyű. Kínlódott is eleget, váltakozó sikerrel. Ellenben kitartó volt, és szívós.

Amikor tornaórán a pályán futott harmadik kör után a diákok nagy része már kapkodta a levegőt és nyilallások, szűrások fékeztek az iramot, ő jó, ritmusos tempóban, akár tízszer annyit is le tudott volna futni. „Talán ez eredményes lesz hosszútávon!” – gondolta ilyenkor.

Érettségije közepesre sikerült, egyetemi felvételi nem.

A katonaságnál szívóssága előnyt jelentett. Eléggé bírta a fizikai fájdalmat is. Gyakran feszültek izmai, és órákon át folyt az izzadság a hátán. Ilyenkor az apjára gondolt, és akkor kezdte megérteni, hogy milyen lehetett rabként dolgozni, és várni a következő napot, s a következőt, heteket, hónapokat, éveket, és remélni, hogy egyszer majd azt mondják: elég, vége a büntetésének, hazamehet.

Apját az ötvenhatos magyarországi események után másfél évvel valaki besúgta, amikor munkahelyén egy vacak intézkedés miatt, ennyit mondott: – Ezeket is fel kéne akasztani! Ennyit. Két nap múlva este, sötétben megállt házuk előtt egy autó. A meseautó.

Ő akkoriban nyolcadik évét töltötte, másodikos elemista volt, és határozottan emlékezett arra az estére, habár nem értette, hogy mi történik, de érezte, hogy valami nagy baj van. Éppen vacsoraidő volt, amikor két bőrkabátos civil, rövid kopogás után, belépett a konyhába. Nem sokat teketóriáztak, közölték, hogy az apjának velük kell mennie. Néhány dolgot magával vihet. Apja nem kérdezett semmit, sápadtan, szóltanul, mint aki már mindent ért, vette elő kopott táskáját, és tette bele borotvakészletét és pizsamáját, pedig biztosan tudta, hogy ezeket sem használhatja sokáig, a börtönben nincsenek ilyen örömek sem. A keze remegett.

Anyja dermedten állt a vaskályha előtt, kezében a rántottás serpenyővel, és síri hangon kérdezte: – Hová viszik a férjemet? – Majd értesíteni fogják, asszonyom! – válaszolta az egyik egészen udvariasan.

Másnap délelőtt az anyja a rendőrségre ment, délután is, érdeklődött felőle, de nem engedték találkozni vele. Harmadnap el is vitték a városból. A rögtönítélő bíróság – nevéhez híven – azonnal és zárt ajtók

mögött hozta meg az ítéletet. Három évig nem is tudták hol van, csak sejtették.

Rövid ideig egy hírhedt erdélyi börtönben volt. A politikai elítélteknek szánt cellába zárták, aztán egy másik börtönbe helyezték át, végül a Duna-deltába került. Sást, nádat vágott, és sok alantas rabmunkát végzett.

Amikor hazaengedték, olyan volt, mint egy hajszolt vad, minden kis zajra, zöreijre megrándult. Sokáig éjjeleken át felriadt álmából, hirtelen felült, körbenézett, mint aki nem tudja, hogy hol van, aztán visszafeküdt, és órákig nézte sötétben a mennyezetet. Ügyes szakember volt. Nem ment vissza régi munkahelyére, hanem egy másik, kisebb vállalatnál alkalmazták. Onnan ment nyugdíjba.

A történeteket az anyjától tudta meg az évek folyamán, és ahogy cseperedett, egyre többet és többet. Az apja erről nem mesélt, és ő sem kérdezősködött.

A második sikertelen egyetemi felvételi után a filológiától a teológia felé fordult. Ez kezdte érdekelni, de magának sem tudta pontosan megmagyarázni, hogy miért. Megint keményen tanulni kezdett, és gyakran, hosszasan töprengett és merengett el az új gondolatokon, amelyek szinte váratlanul törtek lelkébe és agyába, új világot sejtetve előtte. A magyar irodalmat is be kellett pótolnia, amit a román gimnáziumban természetesen nem tanult.

Felvették, és elvégezte a kolozsvári református teológiai egyetemet. Lelkész lett. A Barcaságba, fenyőkkel teleszórt, kis, hegyi városkába került. Oda követte felesége – akivel utolsó éves egyetemista korában kötött házasságot –, aki otthagya szülővárosában a tisztviselői állást, és tiszteletes asszonyként, eleinte a még nem létező kántor helyét is betöltötte. Egy év múlva házasságukat az Úr leánygyermekkel áldotta meg, újabb év múlva pedig egy kisfiúval.

Csendes volt a kisváros, túl csendes. A gyülekezetben csak néhány idős és középkorú hívó hangja segítette magasba emelkedni a zsoltárok szárnyát.

Öt év múlva a hetvenezer lakosú szülővárosuk közelébe, egy kis faluba sikerült áthelyezkedniük. A parókia barátságos volt, a papi lak ott állt a templom mellett, nagy kerttel, de a gyülekezet itt is olyan volt, mint egy gyenge méhcsalád. Nem szívesen jártak templomba, pontosabban csak kevesen. A többit hol ilyen, hol olyan munka kötötte le, tartotta távol a vasárnapi istentisztelettől.

Kevés volt a gyermek is, ellenben felesége megkapta a nyugdíjba vonuló magyar tanítónő állását a falu egyik négyosztályos iskolájában. Itt tanulták meg gyermekei is a betűvetést. Minden második vasárnap délután egy öt-hat kilométerre lévő faluba is átjárt istentiszteletet tartani. Így telt el néhány év.

Aztán úgy adódott, hogy egyszer-kétszer szülővárosában helyettesítette az ottani „nagy” papot, és jól megértették egymást. Egyre bővebben akadt munkája a városi parókián is.

A nevesebb parókiák szinte kivétel nélkül csak akkor cseréltek gazdát, amikor a nyugdíjazással üresen maradt szószékre más gyülekezettől jött el a lelkész, ami akaratlanul is kisebb-nagyobb láncreakciót indított el. Olyan volt ez a mozgás, akár az elektronoké az atomban: minél nagyobb az energiájuk, annál magasabb szintre kerülnek. Két év múlva, a püspökség beleegyezésével ő lett a kisegítő, városi pap. Beköltözött családjával a városba, megkapták a református parókia vendéglakását, amelyet nemigen használtak a vendégek, mert eléggé messze volt a templomtól és a város központjától. Gyermekeinek sem kellett ingáznuk az iskolába, és nagy segítséget jelentettek a nagyszülők is. Csak a felesége járt ki autóbusszal továbbra is falura tanítani.

Minden rendeződni látszott. Már nem remegett a lába sem, amikor talárral a vállán megindult felfelé a szószék lépcsőjén. Hangja nyugodtan, szépen csengett a hófehér boltíves teremben. Az idősek, a rokonok, akik gyermekkorá óta ismerték, mint csendes kisfiút, egymásnak súgták, vagy csak magukban állapították meg elismerően, hogy lám-lám, milyen jó pap lett, és talán még feljebb is viheti. Egyre többen kedvelték.

Az apja is, ünnepekkor, fenn a karzaton, a kórusban, szép basszusán, lelkesen és egy árnyalattal erősebben énekelte Isten dicséretét. Anyja majd minden vasárnap saját kertjükből szedett halvány-rózsaszín bazsarózsával lépett be a templom ajtaján, amit a szószék előtti fehér abrosszal terített kerek asztalra tett. Talán ez jelentette számára a legnagyobb örömet.

És akkor jött az 1989-es forradalom, amely hatalmas lyukat vágott az állambiztonsági szervek, a Securitate mindent bekerítő hálóján. Megszűnt a diktatúra, és a politikai erők újrendeződéséig a társadalom nagyot szippantott az évtizedek óta hiányzó és most sokszínűen betömlő szabadságból. Láncok és bilincsek pattantak szét.

Leginkább talán a magyar egyházakat minimálisra szabott mozgásterbe kényszerítő démoni vasmarok szorítása enyhült. Botorság lett volna azt hinni, hogy teljesen megszűnt, de az egyházi élet fellélegezhetett. Mégis, ekkortájt kezdte úgy érezni, hogy a parókián furcsa módon változnak a dolgok, és a hangulat is. A nagypap kisebbik fia váratlanul apja nyomdokaiba lépett. Sikertelen próbálkozása után letett a gépészmérnöki pályáról, és talán apja tanácsára – ki tudja? – a lelkészi hivatást választotta, és már a második egyetemi évet kezdte.

Ekkor érezte először, hogy valami megroppant a nagypappal való kapcsolatában, akinek lépései olyanok lettek, mint a játékosoké a sakkban: óvatosak, kiszámítottak, bekerítők, célratörők, mattolók. Elmozdultak a bábuk, és más érdekek kezdtek húzni a szálakat, mint az elején. Aztán ahogy teltek a hónapok, egyre jobban érezte, hogy a pálya szélére akarják szorítani. Fékezni próbálják, kimozdítani egyensúlyi helyzetéből. A nagypap hangja fakóbb lett, és már csak a hivatali papírmunkát osztotta rá. Egyre ritkábban került a szöszékre. Ezt mások is észrevették. Amikor aztán a holland lelkész-delegáció látogatásakor angol tudásával elismerő sikert aratott, és hamarosan meghívót küldtek – nem névre szólót, de nyilvánvaló volt, hogy neki szánták –, és felajánlottak egy féléves hollandiai ösztöndíjas tanulmányutat, a nagypap viselkedése nyíltan ellenségessé vált, és vitára került sor közöttük. Érezte, hogy zsákutcába került. Nehezen, de úgy döntött, hogy más parókiát keres, és ott fog tovább szolgálni.

Egyik barátja, volt évfolyamtársa, akivel azóta is tartja a kapcsolatot, segíteni tudott. Egy Nyárad menti magyar falu megvált nyugdíjba vonuló lelkészétől, barátja parókiájának szomszédságában. Ezt a parókiát pályázta meg. A püspökség meglepő gyorsasággal – amin eléggé csodálkozott – jóváhagyta kérvényét. Azonnal elkezdte a parókia átvételével járó adminisztrációs munkát. Jött, ment, telefonált, utazott. Gyakran a parókia kocsijával hajtott haza, hatvan kilométerre, a családjához.

Így történt akkor is. Március közepe volt. Nem járt későre az idő, de gyorsan sötétedett. Eléggé fáradt volt, de még fia lefekvése előtt akart hazaérni, meg akarta nyugtatni. Attila már hetek óta nyaggatta azzal a kerékpár-vásárlással. A falu határában járt, rendesen nyomta a gázt. Éppen a szemüvegét igazította, amikor egy szembejövő kocsit felvetődő fényszórója teljesen megvakította. Azonnal levette lábát a gázzal, de a

következő pillanatban az úttest szélén emberi körvonalat látott, és akkor hirtelen fékezett. Már késő volt. Az ütközés tompa hangja és a motorháztetőre zuhanó test látványa megdermesztette. Alig tudott kimozdulni a volán mögül. Amikor kilépett és meglátta néhány méterre a felborult gyermekocsit, reszkető térde megroggyant, és érezte, hogy vége a világnak. A motorháztetőn nyöszörögve megmozdult az anya, de ő a kikövezett árokba rohant, ahol egy félév körüli csecsemő feküdt. Főlkapta a kis testet, de az már nem élt. Szörnyű volt, érezte, hogy összedől benne a világ. Ordítani szeretett volna, de nem jött hang a torkán. Megölt egy gyermeket. – Istenem, mit tettem? – rebegte. – Én, aki szolgáló vagyok, és akaratomból már annyi csecsemőt kereszteltem és áldottam meg! Miért büntetted így meg, Uram?

Mindennek vége. Összetört minden, amit eddig felépített. E szörnyű pillanat tragédiája dominóként döntötte halomba hosszú évek kemény munkáját. Amit nem lehet előlről kezdeni, úgy, mint egy elrontott játékot.

Az anya combcsonttörést szenvedett. Nagyon megsiratta a csöppset, harmadik gyermekét. A falu is felbolydult, megoszlottak a vélemények. Támadták és védtek, de a parókiát már nem vehette át. Szörnyen érezte volna magát, és egyszerűen nem tudott volna az emberek szemébe nézni.

Azóta is mázsás súly nyomja a lelkét, és most sem érti, hogy mit keresett az anya a gyerekkocsival a sötétben az út szélén, amikor mindkét oldalon járda is volt. A lelke élő seb, hiába egyezkednek az ügyvédek.

Közeledik a karácsony. Milyen lesz a szenteste? Milyen más lesz! Annyira sajnálja a családját, a gyermekeit. Mintha egy kicsit őket is megölte volna. Itt fog ülni megint, mint oly sok estén és éjjelen át, olvasni fogja a szentírást, mint most, igen, és mintha csak most venné észre kezében a Bibliát, remegő kézzel nyitja ki, de alig látja a betűket, a sorok feloldódnak a szemébe gyűlő könnyekben, és alig hallhatóan suttogja: – Éli, Éli! Lama sabaktáni!